

Manuscris lul·lians de la Biblioteca de Catalunya. Testimonis de la *Doctrina pueril* (mss. 3187, 481 i 700)*

1. Introducció

Entre els manuscrits que formen part del fons de la Biblioteca de Catalunya hi ha tres testimonis de la *Doctrina pueril* de Ramon Llull. Contràriament al que s'esdevenia, però, amb els volums estudiats per Bohigas (1969) o per Soberanas i Badia (1990), en aquest cas no es tracta de còdexs que comparteixin una mateixa procedència o determinades característiques morfològiques, sinó que l'únic punt de contacte que mantenen, i que és el que ha justificat la seva agrupació en aquest article, és el fet de transmetre un mateix text lul·lià o, si més no en dos dels casos, fragments d'un mateix text lul·lià.

Dels tres, l'únic que podem considerar «pràcticament» complet és el ms. 3187, que conté una versió de la *Doctrina* on manquen, però, tres capítols i mig del final de l'obra. Aquest còdex, que a començament del segle xx es conservava a la biblioteca del Seminari de Barcelona, va ser adoptat com a manuscrit base per Mateu Obrador en la seva edició del text apareguda a Palma de Mallorca el 1906; posteriorment, en una data indeterminada, se'n va perdre la pista, fins que l'any 1986 va reaparèixer –restaurat, però amb mutilacions importants i altres manipulacions– entre els papers llegats per Frederic Marès a la Biblioteca de Catalunya. Aquestes manipulacions no pretenien altra cosa que dificultar la identificació del manuscrit del Museu del Llibre de Marès amb el volum desaparegut del Seminari, i fer-lo passar, força barroerament, per un altre còdex perdut de la *Doctrina pueril* que havia format part del fons de la Cartoixa de Valldemossa. Amb aquest objectiu es va adjuntar al volum una tarja amb la narració de la seva pretesa adquisició a Valldemossa per Pere Marès, pare de Frederic, l'any 1907 –és a dir, un any després de l'aparició de l'edició d'Obrador–, es va

* Aquest treball forma part del Grup Consolidat SGR 2001-000286 de la Generalitat de Catalunya.

esborrar un ex-libris que hi havia a l'inici del manuscrit i se n'hi va afegir un altre de fals, s'hi van fer anotacions que el situaven a Valldemossa durant la segona meitat del segle XVIII, i, entre altres barbaritats, se'n van arrencar diversos folis.¹ Gràcies al fet que el lul·lista de Felanitx n'havia ofert una descripció al primer tom de les ORL, tenim l'oportunitat de valorar l'abast d'aquestes agressions i de donar compte dels elements que en van ser eliminats.²

Els altres dos volums, els mss. 481 i 700, són testimonis fragmentaris de l'obra. El primer conserva únicament un capítol de la *Doctrina*, el 82, mentre que al segon trobem, ja siguin complets o parcials, fins a deu capítols del text. Ara bé, originalment només aquest darrer havia constituït un testimoni complet del llibre lul·lià; al ms. 481, en canvi, únicament s'hi va copiar el capítol de la *Doctrina* que encara conserva, i es va prescindir de la resta del text. La pràctica de recollir un sol capítol d'aquest tractat lul·lià, que en molts casos constitueixen breus monografies sobre una disciplina o un àmbit concrets, en volums de contingut miscel·lani dedicats a aquesta mateixa disciplina, no és estranya i ens n'han arribat diversos exemples.³ El que singularitza el ms. 481 respecte dels altres casos és el fet que el cap. 82 de la *Doctrina*, «De religió», que tanca el còdex, és precedit per dos textos no lul·lians —una breu admonició de sant Agustí i el *Liber scintillarum* de Defensor de Ligugé, al manuscrit atribuït erròniament a Beda el Venerable—, mentre que a la resta de volums on es va copiar puntualment, al costat d'altres llibres, un capítol de la *Doctrina*, acostuma a haver-hi altres textos obra de Ramon Llull.

¹ El manuscrit de Valldemossa, que, tal com indicava Obrador, és un còdex del segle XVII i no pas medieval, ha reaparegut entre els volums de la Societat Arqueològica Lul·liana, actualment en dipòsit al Museu de Mallorca. Per a les circumstàncies de la desaparició i posterior localització tant de l'actual ms. 3187 de la Biblioteca de Catalunya com del manuscrit valldemossí, vegeu SANTANACH 2000.

² Per a la descripció d'Obrador, vegeu LLULL 1906: 430-434. En el conjunt de la tradició textual de la *Doctrina pueril* aquest testimoni ocupa una situació destacada pel que fa a la proximitat amb l'arquetip, de manera que, malgrat les mutilacions i manipulacions que ha patit, l'he adoptat de nou com a text base de l'edició de l'obra que tinc en premsa; vegeu LLULL (en premsa).

³ Entre aquests, cal esmentar especialment el ms. 1042 de la Biblioteca Pública de Palma, on es conserva el cap. 72 de la *Doctrina*, «De gentils», just davant del *Liber de fine*; el Clm. 10529 de la Staatsbibliothek de Munic, on hi ha diversos textos dedicats a les arts del dictat, inclosa la *Rhetorica noua*, precedida pels paràgrafs sobre retòrica del cap. 73 de la *Doctrina*, o bé el ms. B 84 de la Franciscan Library de Dún Mhuire, Killiney (Irlanda), on, al costat de diversos textos mèdics, es va copiar el cap. 78 de la *Doctrina*, «De la sciència de medicina».

II. Descripció dels manuscrits

Ms. 3187.⁴ Ramon LLULL, *Doctrina pueril*

S. XIV. La relligadura actual és moderna, amb cobertes de fusta recobertes de pell marró amb tres marcs de doble filet i ornamentació central. Al llom, tres nervis amb decoració geomètrica en els espais deixats pels nervis. Les cobertes anteriors a la restauració, d'acord amb la descripció d'Obrador, que es trobaven aleshores «casi deslligades del llom», eren «de plegamí fort o vedellet, y reclamen, com alguns plechs interiors, un bon adob y nova relligadura». Enganxat a l'interior de les cobertes actuals, tant davantera com posterior, hi ha un full de pergamí, que presenta, en ambdós casos, tres columnes de text en llatí, amb les capitals en blau i vermell. A l'interior de la coberta posterior, a l'angle inferior dret, s'ha escrit amb llapis: «M 10»; a sota seu «Mar V.C. 23/5-3», i més avall, amb tinta, «Ms. 3187». Retrobem les dues primeres anotacions en un bocí de paper a l'interior del manuscrit. La segona, de nou amb llapis, és també al recto de la guarda posterior, a l'angle inferior dret. Entre el cos del còdex i la guarda posterior es distingeix el que resta de set fulls de pergamí tallats.

87 folis, més 2 de blancs que fan de guardes, un al començament i l'altre al final.⁵ Quaderns: 1⁸ 2-8¹⁰ 9¹⁰⁻¹.⁶ Hi ha reclams escrits pel copista al verso dels darrers folis de cada quadern. Això no obstant, al penúltim dels plecs (el que componen els ff. 69-78), hi ha un error degut als relligadors: el bifoli central (ff. 73-74) és, de fet, el que correspon als extrems. Així, el text del f. 68^v —el darrer del quadern anterior— té continuïtat amb el del 73, i el del 73^v, amb el del 69; per la seva banda, el text del f. 78^v té la seva continuació al 74, i el del 74^v, al 79. Modernament s'han constatat aquestes alteracions i s'han escrit, a l'angle inferior dret dels folis i amb llapis, notes que remetien als folis en què continua el text (així, al f. 68^v trobem «passa a LXXIII»; al 73^v, «passa a LXIX», i al 78^v, «passa a LXXIV»; no s'ha escrit res al f. 74^v actual).

Pergamí, 216/224 x 165 mm, tret del f. 86, que fa 140 mm d'amplada (els folis són escairats de forma molt irregular, cosa que explica la varietat de la llar-

⁴ Correspon al manuscrit núm. 10 del Museu del Llibre Frederic Marès.

⁵ Quan Obrador el va consultar, aquest manuscrit constava de 95 ff., «dels quals n'hi ha 88 de plegamí [...] y al capdavant 7 folis de paper», més moderns. Actualment, manquen aquests darrers fulls de paper, com també el darrer de pergamí, que era «mutilat de tisorada que fé desaparèixer el terç superior» (aleshores, però, el text era complet, ja que «lo que hi manca del text, se troba en els fulls finals, de paper, sens interrupció ni llacuna»).

⁶ Aquestes dades coincideixen amb el que Obrador va indicar, abans de la desaparició del f. 88, respecte als folis de pergamí, segons el qual eren «distribuïts en nou plechs de cinch fulles cadascun, fora'l primer que sols en té quatre». El f. 88 constituïa, doncs, el desè i darrer foli del novè plec.

gada). Entre els folis d'1 a 9 el text és en molts llocs il·legible; a partir d'aquí millora força, si bé encara hi ha diversos passatges de lectura difícil. La caixa fa 168/180 x 112/115 mm. A la majoria de folis són visibles els marges horitzontals i verticals de la caixa fets amb punta seca; també són sovint visibles les pautes horitzontals del text. Escriptura a ratlla tirada, amb 27 línies per pàgina. Foliació moderna amb llapis i xifres àrabiques, a l'angle superior dret; a l'angle inferior dret, numeració romana amb tinta, també moderna. Als ff. 6 i 10, hi ha fragments de cinta adhesiva transparent que cobreixen estrips.

Doctrina pueril, text incomplet (ff. 1-87^v). *Inc.*: D[eus ho]nra[t] glo[ri]os senyor no[stre], a[b] gratia e benedictio] vostra comensam [aquest li]bre qui es del comensam[ent de d]octrina pueril | Del prolech | Deus vol [que.ns cuytem e tra]baylem en eyl a servir cor la vida [e]s [breu] e la m[ort] s'acosta a nos tots jorns, e per asso perdi[ment de temps deu esser] fort ahirable.⁷ *Expl.*: Arriba noe e aquels qui ab el eren e d'aquels es poblat lo mon e les altres⁸ E cresqueren e montiplicaren les gents e cor agren paor que altra vegada no retornas lo dilubi volgren fer ten altra [sic] torra en babilonia que si lo delubi retornas que estorcessen⁹ en aquella torra mas ans que la torra fos ten alta con els la volien fer Trames deus a aquels qui la torra faien diverses linguatges que los uns no entenien los altres E per asso no pogren puyar la torra segons que volgren E ladoncs¹⁰ la diversitat dels linguatges que ara son Tera edat fo fil de abraam a moysse e abraam ac conaxensa de deu e ach .i. fil qui ac nom isach lo qual volch degolar per fer sacrifici a deu.¹¹

Títols i rúbriques en vermell. Segons Obrador, el manuscrit «Al comensament, du la rúbrica en vermell: "*Aquest libre es de Doctrina Pueril*", y en el meteix fol Ier, a dalt de tot, l'inscripció en cursiva, molt més moderna: "*Es de la Bibliot.^a Cat.^a publ.^a episcopal de Barcelona*".» Actualment, ni l'anotació amb el títol ni l'ex-libris de la Biblioteca del Seminari no són visibles, cosa que probablement cal atribuir a una actuació deliberada destinada a esborrar l'ex-libris, que també degué afectar el títol i la resta del text del recto del f. 1, ja que no sembla que Obrador tingués les dificultats que hi ha actualment per llegir-ne el contingut. Caplletres blaves o vermelles, amb ornamentació blava o vermella —consis-

⁷ Els fragments entre claudàtors, il·legibles, han estat reconstruïts a partir del text conservat al ms. 1024 de la Biblioteca Pública de Palma, *descriptus* siscentista, generalment molt conservador, del ms. 3187 de la Biblioteca de Catalunya.

⁸ El copista va ometre a continuació «moriren per lo diluvi».

⁹ A continuació manca «de mort».

¹⁰ A continuació el copista omet «comensa».

¹¹ El text s'acaba al cap. 97, al començament del paràgraf 7, a la ratlla 29 de LLULL (en premsa).

tent sovint en simples ratlles verticals— que alternen amb el color de la caplletra; de vegades també hi ha detalls del mateix color. L'ornamentació de les caplletres presenta, en diversos casos, un «enriquiment» produït per intervencions modernes amb retolador (que retrobem en alguns marges; vegeu, per exemple, el f. 10; també s'ha redecorat el marge superior del f. 1, probablement després d'esborrar la rúbrica i l'ex-libris que Obrador esmenta). Inicials amb decoració en vermell, que es manté de forma intermitent al llarg de tot el manuscrit.

Lletra gòtica catalana, propera a la semigòtica, obra d'una sola mà. D'altra banda, els set folis de paper que hi havia al final del volum quan Obrador el va consultar estaven redactats per una «diferent y no tan antiga escriptura». Tot sembla indicar, doncs, que posteriorment a la constitució del volum, però no més tard del segle XVI o començament del XVII, es degué perdre el darrer plec de pergamí original, escrit amb la mateixa lletra que la resta del manuscrit; aleshores, aquest quadern va ser substituït per un plec de paper nou, on es van copiar els passatges perduts a partir d'una font diferent.¹²

Al llarg del manuscrit s'observen nombroses intervencions, les quals, en bona part, són correccions dutes a terme per una mateixa mà, del segle XVII; aquestes correccions han de ser posteriors a la còpia del *codex descriptus* del nostre volum (esmentat a les notes 7 i 12), ja que no s'hi van incloure. El text del manuscrit medieval, a més, presenta diversos passatges subratllats, corresponents a les proposicions de la *Doctrina pueril* considerades herètiques per Nicolau Eimeric, als ff. 17, 19^r, 22 i 41 (els mateixos passatges són igualment subratllats al *descriptus*) i, en el cas del f. 19, s'ha escrit al marge l'anotació «art. 90», la qual correspon al número de la proposició inquisitorial on s'inclou el passatge de la *Doctrina pueril* considerat herètic (en aquest cas es tracta del cap. 24, § 2-3; és remarcable que en la còpia siscentista del nostre volum una mà molt semblant —si no és la mateixa— ha escrit sistemàticament al marge dels quatre passatges subratllats el número de la proposició inquisitorial).¹³ A tocar del reclam del f. 68^r hi ha, a més, una il·lustració que representa un rostre amb barba que duu un caperó acabat en punta.

¹² La desaparició dels folis finals de pergamí i la seva substitució per un plec de paper amb el text perdut ha de ser anterior a l'any 1616, data en què el manuscrit objecte de la present descripció va ser dut a Roma (vegeu més avall) i, en canvi, va romandre a Mallorca el seu *descriptus*, el ms. 1024 de la Biblioteca Pública de Palma, ja esmentat. Ens resten dos trasllats dels capítols copiats als folis de paper eliminats modernament: d'una banda, el còdex siscentista de Palma i, de l'altra, la transcripció —amb esmenes i intervencions diverses, però amb coincidències destacables amb el text del ms. 1024— que en va fer Obrador a LLULL 1906. Que el text del plec de paper no va ser pres dels folis de pergamí perduts en un primer moment, ho evidència l'anàlisi edòtica dels darrers tres capítols i mig del manuscrit de Palma, que els relaciona amb una branca de la tradició diferent de la branca a la qual s'adscriu la resta del volum, i també, és clar, el còdex de la Biblioteca de Catalunya. Per a aquesta qüestió, vegeu el cap. VI, 2.7, de la introducció a LLULL (en premsa).

¹³ Per a aquesta qüestió, vegeu SANTANACH 2000: 112-113 i n. 28.

Pel que fa a intervencions modernes, al costat de l'ornamentació de les caplletres, ja esmentada, hi ha el que a l'inventari de la Biblioteca de Catalunya es qualifica d'«anotacions matusseres, imitacions d'ex-libris i d'anotacions manuscrites antigues». En aquest sentit observem que, al recto de la guarda davantera, hi ha diverses notes pretesament antigues; com s'afirma al seu costat, en anotacions fetes amb llapis per Amadeu-J. Soberanas, conservador de manuscrits quan el còdex entrà a formar part de la Biblioteca de Catalunya, es tracta de meres falsificacions modernes: a la part superior llegim, en tinta, «Cartusiae Jesu Nazareni | Majoricensi», però a la seva esquerra s'ha apuntat amb llapis que es tracta d'un «ex-libris falsificat»; a la meitat inferior de la pàgina hi ha quatre línies, escrites amb la mateixa tinta que l'ex-libris i probablement obra de la mateixa mà, que afirmen que «Este libro es de la Cartuxa de Mallorca y se ha deixat avui a Jaume Rosselló, per uns dies, a tornar el proper any 1770»; un nou text en llapis avisa que es tracta també d'una «anotació falsificada». Més avall, així mateix amb la lletra del conservador de manuscrits, encara en trobem una altra: «Conté anotacions marginals falsificades i retocs de caplletres amb bolígraf i rotulador! Foliació romana falsificada! etc.» A l'angle inferior dret de la guarda, el segell de la Biblioteca de Catalunya. Al verso de la mateixa guarda hi ha dos ex-libris diferents: a l'angle superior esquerre, el de Pere Marès i Oriol; a l'inferior dret, el de Frederic Marès. A més, a l'esquerra d'aquest darrer hi ha el timbre de la Biblioteca Marès, en vermell. Retrobem aquest timbre als ff. 22, 45, 57, 65, i al recto de la guarda posterior; en algun cas, la tinta vermella del segell ha tacat la pàgina anterior. El segell de la Biblioteca de Catalunya és als ff. 1 i 87^v. A l'interior del còdex trobem una targeta solta amb el nom de «El corresponsal del coleccionista | Pedro Marés y Oriol | Coleccionista de Autógrafos Manuscritos y Documentos históricos», al verso de la qual es llegeix el text següent, escrit amb llapis i cancel·lat mitjançant tres ratlles en diagonal:

Aquest manuscrit anomenat «Doctrina Pueril» de R. Lull el vaig comprar el 2 de juny de l'any 1907 en un lot de llibres procedents de la Cartuja de Valldemosa; els rebí per mediació de Aguiló de Palma. | Per els set llibres del lot en vareig pagar 1000 pessetes. | El manuscrit és incomplet, li falten les sis darreres pàgines. Actualment es compon de 87 fulls o folis, en pergamí, sembla li falten, per els fragments que resten al final, 6 fulls, en total 93 folis. Les mides dels folis son: 22 alt 16 ample. El llibre fou censurat per l'inquisidor i separat els sis folis que falten | P. M. O.¹⁴

¹⁴ El «censurat per l'inquisidor i» és ratllat específicament; des de «separat» i fins al final, el text és escrit al marge esquerre. La referència a l'inquisidor ha de ser interpretada probablement com una mostra del fet que l'autor de la nota coneixia la descripció d'Obrador i, doncs, l'origen real del volum, cosa que s'hauria provat d'emascarar ratllant-la; vegeu SANTANACH 2000: 110-114.

Al darrer full de paper, actualment perdut, hi havia una nota del notari Mateu Nebot, arxiver del Reial Patrimoni i de la Universitat de Mallorca el 1616, data de la nota. Obrador la transcriu:

Ihs. Die prima mensis decembris anno a nativitate Dni. mill.^{mo} sexcent.^{mo} sexto decimo, de mandato magnificorum dominorum Juratorum presentis Regnis Majoricarum, fuit extractus liber hic a Archiuo presentis Universitatis, et traditus Reuerendo domino patri fratri Joanni Riera doctori theologo diffinitori Religionis diui Francisci Majoricarum, Sindico praelibatae Universitatis. In cuius rei testimonium fuit impressum sigillum dicti archiui per me Mattheum Nebot nottarium domini nostri Regis alumpnum et militem, in dicto Regno Regium et patrimoniale archiuarium, et anno presenti praetactae Universitatis etiam archiuarium un (*per ut*) infra.

A continuació, sempre segons Obrador, hi havia el «segell d'hostia o oblea entre dos papers, segons usansa de l'època». Aquest manuscrit, doncs, va ser dut a Roma per fra Joan Riera el 1616; posteriorment fou donat, segurament per Fèlix Torres Amat, a la Biblioteca del Seminari de Barcelona, d'on desaparegué després que Mateu Obrador enllestís la seva edició de la *Doctrina* —de fet, es va creure que havia estat destruït durant l'incendi patit pel Seminari l'any 1936—, cosa que va impedir que Gret Schib el tingués en compte en preparar el seu volum per a Els Nostres Clàssics. Finalment, el 1986 fou llegat per Frederic Marès a la Biblioteca de Catalunya.

Descripcions a LLULL 1906: 430-434, *BITECA* manid 2274 i LLULL (en premsa). Vegeu, també, TORRES AMAT 1836: 699; PENYA 1886-1889: 2, 231; RUBÍO i LLUCH 1911: 28; *BBC* (1916), III, 168-173; ALÒS-MONER 1928: 2; TARRÉ 1941: 180; LLULL 1972: 27-28; PERARNAU 1982-1986: I, 187, i 1984: 7; MUNDÓ 1994: 11; SANTANACH 2000. És el text base de LLULL 1906 i LLULL (en premsa).

Ms. 481. Opera varia latina et catalanica

S. XIV. Volum miscel·lani. Enquadernació original de pergamí, en força bon estat, si bé els fulls de paper del cos del volum s'han desenganxat d'un dels costats del llom. Al llom, «33 | B Bedx | presbiter | Scintille | .m.s. | 163 | 481», amb tinta. El títol sembla original. El «33» és probablement de la mateixa mà que l'anotació a la guarda davantera (vegeu més avall). El «163» és modern, com també el «481», tot i que són obra de mans diferents. Entre aquests dos darrers números hi ha un altre «481», amb llapis i de la mateixa mà que ha escrit el ja esmentat. A l'interior de la coberta posterior, «Diputación Provincial

de Barcelona | Biblioteca Central | Reg.^o [a mà:] Ms. 481 | Sign.^a [a mà:] 4 - I». Al recto de la guarda davantera hi ha el títol de la segona obra, «Scintillarum B [ratllada?] Bede presbiteri», d'una mà que sembla del XVI; al verso trobem «Ms. 481», escrit amb tinta, obra de la mateixa mà que va anotar la signatura a l'interior de la coberta posterior. Al marge esquerre del f. 2^v hi ha diversos números, guillotïnats pel relligador; són probablement escrits per la mateixa mà que va numerar els folis amb tinta i, potser, que va escriure el «33» al lloc de la relligadura. Hi ha altres anotacions breus als marges del manuscrit, majoritàriament tallades pel relligador.

I + 89 + XII folis. Quaderns: 1-6¹⁶ 7¹¹ (també forma part del darrer plec el foli enganxat a l'interior de la coberta posterior). Hi ha reclams al verso del darrer foli de cada plec. Paper, 200 x 140 mm. Escripura a ratlla tirada, 31/32 línies per pàgina. Caixa: 162 x 105 mm. Verjurat vertical d'1 mm aproximadament; verjurat horitzontal irregular, entre 30 i 38 mm. És present a la majoria de folis una marca d'aigua que representa un corn; en un dels bifolis finals hi ha també una filigrana d'un turó de tres cims inclòs en un cercle, i n'hi ha encara una altra al començament del volum, de la qual no he pogut identificar el motiu. En tots els casos les marques d'aigua es troben situades a la zona del plec dels bifolis, cosa que n'impedeix la calca. Les línies dels marges i el punxat són sovint visibles. Foliació moderna en xifres àrabigues escrita amb llapis, que arriba fins al núm. 89; el relligador ha tallat la majoria de números d'una foliació anterior amb tinta, també en xifres àrabigues, que presenta sempre un nombre menys que la foliació moderna; en aquells casos en què la foliació antiga es pot llegir, ha estat ratllada amb llapis. El verso del f. 89 i els dotze folis finals són en blanc; els set primers d'aquests, que formen part del sisè quadern, constitueixen els números de 89 a 95 de la foliació antiga amb tinta, ara ja no ratllada amb llapis. Els folis del darrer quadern, format per cinc guardes i el foli enganxat a l'interior de la coberta posterior, no són numerats.

1. Agustí d'Hipona, *Admonitio per quam ostenditur quam bonum sit lectionem diuinam legere* (ff. 1-2).¹⁵ *Inc.*: Incipit liber ammonitio sancti Augustini episcopi per quam ostenditur quam bonum sit lectionem diuinam legere et quantum mali sit ab illa vel inquisitione desinere | Propicio Christo fratres karissimi ita lectionem diuinam audite et scienti corde semper excipiat. *Expl.*: dignetur qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat in secula seculorum amen.

2. Defensor de Ligugé, *Liber scintillarum* (ff. 2-88^v; als ff. 2^v-3, rúbriques).¹⁶ *Inc.*: In nomine sancte et indiuidue trinitatis Incipit liber scintillarum uenerabilis

¹⁵ Per a aquest text, vegeu PL 40, 1339-1341.

¹⁶ Per al *Liber scintillarum*, vegeu M. H. Rochais, *Defensoris Locogiacensis Liber scintillarum*, Corpus Christianorum, Series Latina, 117 (Turnhout: Brepols, 1975).

bede presbiteri diuers<i>arum sentenciarum distinctus per lxxxj capitula hic | [f. 2^v] assignata particlariter et distincte. *Expl.*: Sicut enim ex carnalibus estis oritur caro ita diuinis eloquijs interior homo nutritur ac pascitur | Deo gratias | Explicit liber uocatus scintillari uenerabilis bede pre[s]biteri.¹⁷

3. *Doctrina pueril*, cap. 82 (ff. 88^v-89). *Inc.*: De Religio | Religio es sobirana virtut en hom ordonat a regla contemplativa en remunerament de la vida activa | Hon sapies fill que lo comensament d'aquests homens reglars fo en los ermitans qui per gran amor e fervor la qual havian a deu se.n anaven en los deserts e en los boscatges a adorar e a contemplar deu. *Expl.*: e no tan solament desemparen los homens aquestes coses demunt dites per religio que les vergens e les vidues e les altres fembres qui son en religio se meten en carcre e en Monestirs dels quals negun temps no exiran per tal que adoren e que servesquen deu.

Títols i rúbriques en vermell, del copista. Als ff. 1-2 els calderons i la decoració d'alguna de les inicials també és en vermell; al f. 1 la caplletra és blava, amb decoració en vermell; el calderó de la rúbrica és en blau. Les rúbriques de la segona obra presenten alternança d'inicials negres i vermelles, i els números dels capítols són en vermell; al text alternen els calderons negres i els vermells; als ff. 3^v-5, després de cada sentència, hi ha la referència bíblica en vermell (només es dona el nom amb què es coneix cada llibre o, quan és el mateix que a la sentència anterior, s'indica amb «item»); algunes majúscules, amb ornamentació en vermell. Tant a la segona com a la tercera obres, caplletres en vermell ornamentades en negre. A la tercera obra, els calderons i l'ornamentació d'alguna capital són en vermell. Lletra cursiva catalana del XIV; tot el volum és escrit per la mateixa mà. Hi ha el segell de la Biblioteca de Catalunya als ff. 1, 50, 89 i a l'interior de la coberta posterior.

Aquest manuscrit prové de l'antiga biblioteca de Pau Ignasi Dalmases i Ros († 1718), adquirida per la Biblioteca de Catalunya l'any 1916; vegeu ALÒS-MONER 1916: 34.

Descripcions a *BITECA* manid 2166 i LLULL (en premsa). Vegeu, també, LLULL 1972: 31 i 1997: 59; PERARNAU 1982-1986: I, 187. És el ms. *E* de LLULL 1972 i LLULL (en premsa).

¹⁷ *uocatus ... pref[s]biteri*: escrit per una mà posterior.

Ms. 700. Ramon LLULL, *Doctrina pueril*

S. XIV. Enquadernació moderna en pergamí. Al lloc «700», escrit amb tinta. 11 folis, més un de blanc davant i un altre darrere, que fan de guardes, moderns. Els deu primers folis són de paper i, el darrer, de pergamí; malgrat la restauració són observables rastres d'humitat en els folis de paper; el verso del f. 11 es troba en força mal estat; 224 x 150 mm. Escriptura a ratlla tirada. 20/29 línies per pàgina als fragments de la *Doctrina*; al segon text, 15. Caixa: 170 x 110 mm. Verjurat vertical a uns dos mil·límetres; als folis s'observa també l'existència d'una o diverses marques d'aigua molt poc definides, de motiu no identificable. En alguns folis s'observen les línies per marcar els marges i el punxat. Foliació moderna, en xifres àrabiques, a l'angle superior dret i al centre del marge superior, amb llapis. Hi ha, a més, una antiga numeració, amb tinta, l'ordre de la qual no va ser tingut en compte en relligar modernament els folis, cosa que es va fer amb la successió següent: XXX-XXXIII, XVII, XVIII, XX, XXII, LVIII, L.¹⁸

1. *Doctrina pueril*, fragments:

A) Capítols de 48, § 2, a 55, § 4 (ff. 1-4^v). *Inc.*: ...fyl de deu e.l se.n menaren aontadament nostra dona santa Maria era en aquel lugar e seguie son fyl axi com podie e per la multitut de la pressa no ere honrada de la honor que a ela.s covenie e ere empena e menyspreada per los jueus. *Expl.*: Si la divina justicia ponex ton cors e.ls teus bens e tu la ames major amor has que auries si la justicia de deu ama...

B) Capítols de 25, § 4, a 28, § 2 (ff. 5-6^v). *Inc.*: ...que es sobre lo poder de natura la qual obra es [com fa en forma] de pa [e] vi¹⁹ es lo sant cors de nostre senyor Jhesu Christ. *Expl.*: De matremoni | [M]atrimoni es fyl orde e ajustament corporal e espiritual per [aver]²⁰ fylls que sien servidos de deu e que de deu reeben gracia benedicio | En aquel...

C) Capítols de 29, § 2, a 30, § 5 (f. 7^v). *Inc.*: ...da la mort adochs [sic] deu hom demanar lo sagrament derrer per significar e demostrar que hom a tennguts e conservats los primes sagraments. *Expl.*: Demana a sant sperit que do a tu lum e quaritat per la sua pietat per tal que conegues...

¹⁸ Llegeixo els números amb Alòs-Moner, ja que la restauració en dificulta la lectura dels dels folis 4, 5 i 6, i la numeració moderna del f. 8 ha estat escrita damunt de la xifra romana (només corregim el penúltim, en què Alòs havia llegit LVIII); segons Alòs, aquests números «Estan escrits en caràcters de cap a mitjan del xivè segle» (1928: 1).

¹⁹ Aquest passatge és il·legible en el ms. D. Alòs llegeix: «la qual obra és ... fa de pa <e> vi és lo sant cors».

²⁰ La restauració dificulta la lectura del mot. Alòs llegeix «aver».

D) Capítols de 32, § 1, a 33, § 5 (f. 8^{rv}). *Inc.*: Del conseyl qu'el²¹ sant e[s]perit dona | Lo conseyll del sant esperit es fyl aquela cosa per la qual los homens fan bones obres e an volentat de cessar mal e de fer be. *Expl.*: Forçes corporals e esperituals totes venen fyl del sant esperit e per aço la sua força es...

E) Capítols de 95, § 6, a 97, § 10 (f. 9^{rv}). *Inc.*: ...en algunes coses que no cuyden trobar e per aventura an ço que desiren sens que no fan per que. *Expl.*: En aquela edat ach molts reys juheus que feren e vençeren moltes batayles contra los infeels...

F) Capítol 84, § 1-10 (f. 10^{rv}). *Inc.*: ...benaulyrança e pregar deus dels bens que covenen a vida corporal. *Expl.*: ...als quals trebaylls son ajudats per los vius en est mon can preguen per ells e...

2. Fragment en llatí (f. 11^{rv}).²² *Inc.*: ...querite et inuenietis pulsate et aperietur ub°.

Rúbriques en vermell. Algunes inicials també presenten decoració en vermell. Calderons alternativament blaus i vermells, amb ornamentació amb l'altre color. Al f. 11, rúbriques en vermell; caplletres en vermell i decoració en groc; inicials ornamentades en vermell. Lletra cursiva del s. XIV, força regular i clara, d'una sola mà.²³ Al f. 11, lletra gòtica probablement del XIII. Hi ha anotacions breus i de lectura difícil al marge del f. 6 i una altra, interlineada al text, al f. 8. Trobem diverses proves de ploma al marge inferior del f. 7, als marges esquerre i inferior del f. 7^v, al superior del f. 8, als del f. 9 i a l'inferior del f. 10^v. El segell de la Biblioteca de Catalunya és als ff. 1, 10^v i 11^{rv}.

El manuscrit va ser donat a l'IEC per l'historiador Enriu Arderiu el 1917 (vegeu la Crònica del BBC, IV, 169).

Descripcions a ALÒS-MONER 1928, *BITECA* manid 1680 i LLULL (en premsa). Vegeu, també, BBC, IV, 169; LLULL 1972: 31; PERARNAU 1976: 273, i 1982-1986: I, 187; LLULL 1997: 56-58; Stöhr-Apparat L 650. Alòs-Moner (1928: 4-13) va editar els fragments de la *Doctrina* que conserva aquest volum. És el ms. D de LLULL 1972 i LLULL (en premsa).

Joan SANTANACH i SUÑOL
Universitat de Barcelona

²¹ *qu'el*: davant seu «del», ratllat.

²² D'acord amb Alòs-Moner, es tracta d'un foli «d'un manuscrit litúrgic que degué fer de guarda» (1928: 1). L'èxplícit és mig esborrat.

²³ Perarnau concreta que la lletra del manuscrit és «la típica de cancelleria reial aragonesa datable en documents d'entorn del 1325» (1976: 273).

BIBLIOGRAFIA

- [ALÒS-MONER, Ramon d'] (1916): «La biblioteca Dalmases», *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, III, 6, pàgs. 28-57.
- ALÒS-MONER, Ramon d' (1928): «Un nou manuscrit de la *Doctrina pueril*», *Franciscalia*, pàgs. 1-13.
- BITECA: *Bibliografia de textos catalans antics*, <http://sunsite.berkeley.edu/Philobiblon/proleg.html>.
- BOHIGAS, Pere (1969): «El legado Perdigó», *Anuario de la Biblioteca de Cataluña y de los Populares y Especiales de Barcelona*, pàgs. 367-413.
- LLULL, Ramon (1906): *Obres de Ramon Llull*, I, *Doctrina pueril. Libre del orde de cavalleria. Libre de clerecia. Art de confessió*, ed. de Mateu Obrador, Palma, Comissió Editora Lul·liana. Edició facsímil: Palma, Miquel Font, 1986.
- LLULL, Ramon (1972): *Doctrina pueril*, ed. de Gret Schib, Barcelona, Barcino, 1987 (ENC A, 104).
- LLULL (1997): *La versione occitanica della «Doctrina pueril» di Ramon Llull*, ed. de Maria Carla Marinoni, Milà, Edizioni Universitarie di Lettere, Economia e Diritto (Studi e Ricerche).
- LLULL, RAMON (en premsa): *Doctrina pueril*, edició crítica de Joan Santanach i Suñol, Palma de Mallorca, Patronat Ramon Llull (NEORL, VII).
- MUNDÓ, Anscari (1994): *Catàleg del Museu del Llibre Frederic Marès*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya.
- PENYA, Pedro de A. (1886-1889): «Bibliografía luliana», *BSAL*, I, any II, núm. 37, pàgs. 3-4; II, any III, núm. 64, pàgs. 134-135, i any IV, núm. 75, pàgs. 230-231; III, any V, núm. 105, pàgs. 102-103, i núm. 108, pàg. 123.
- PERARNAU, Josep (1976): «Notes crítiques de bibliografia lul·liana», *Revista Catalana de Teologia*, 1, pàgs. 259-276.
- PERARNAU, Josep (1982-1986): *Els manuscrits lul·lians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic*, I, *Volums amb textos catalans (Apèndix: Inventari d'obres lul·lianes en català)*, II, *Volums de textos llatins*, 2 vols., Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya (Studia, Textus, Subsidia, III i IV).
- PERARNAU, Josep (1984): «Un altre volum manuscrit català perdut: el de Pistoia, Biblioteca Febroniana 314», *ATCA*, 3, pàgs. 7-11.
- RUBIÓ I LLUCH, Antoni (1911): *En Ramon Llull. Sumari d'unes lliçons en els Estudis Universitaris Catalans*, Barcelona.
- SANTANACH I SUÑOL, Joan (2000): «Perduts, amagats i retrobats. Història de dos manuscrits de la *Doctrina pueril*», *El Marges*, 68 (desembre), pàgs. 106-117.

- SOBERANAS, Amadeu-J., i Lola BADIA (1990): «Manuscris lul·lians de la Biblioteca de Catalunya. I», *EL*, XXX, pàgs. 173-193. Reimprès a *Documenta et Scripta*, 5 (1993), pàgs. 215-235, amb dues làmines.
- TARRÉ, José (1941): «Los códices lulianos de la Biblioteca Nacional de París», *AST*, 14, pàgs. 155-182.
- TORRES AMAT, Fèlix (1836): *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona. Facsímil: Barcelona-Sueca, Curial, 1973 (Documents de Cultura-Facsímils).

ABSTRACT

A codicological description of three testimonies to the *Doctrina pueril* which form part of the collection of the Biblioteca de Catalunya. They are codices of the fourteenth century of varying origins. Ms. 3187 has an almost complete version of the work—it only lacks three and a half chapters at the end. This volume was used as the basic text for the edition soon to appear in *NEORL*. The other two testimonies are fragmentary: of ms. 700, originally complete, only ten folios have been preserved, comprising some ten chapters; while ms. 481 from the time of its production seems only to have contained ch. 82 of the *Doctrina pueril*.